МӘДӘНИЈЈӘТ ХӘБӘРЛӘРИ

ӘДИБИН ХАТИРӘСИ

БАКЫДАКЫ 44 нөмрәли мәктәбдә халг јазычысы Мәһди Һүсејнин анадан олмасынын 60 иллији мүнасибәти илә хатирә кечәси кечирилмишдир. Шаир Осман Сарывәлли «Мәһди Һүсејнин јарадычылығында шифаһи халг әдәбијјаты», филоложи елмләр намизәди Әһәд Һүсејнов исә «Мәһди Һүсејнин јарадычылығында әдәби әлагәләр» мөвзуларында чыхыш етмишләр.

●

РИГАДА ЧАП

ОЛУНМУШДУР

ЛАТВИЈАДАКЫ «Лиетдо» нәшријјаты «ССРИ халгları әдәбијјаты» серијасындан шаир Фикрәт Гочанын «Од кәлини» адлы ше'рләр мәчмуәсини чапдан бурахмышдыр.

Нәфис шәкилдә тәртиб олунмуш бу китабда шаирин 50-јә јахын ше'ри топланмышдыр. Онлары латыш дилинә шаирләрдән Ојарс Вачисетис, Лајма Вивена вә Ингантс Иједонис тәрчүмә етмишләр.

КҮНДӘЛИКЛӘР ЈЕНИДӘН ЈАЗЫЛАЧАГДЫР!

Фәридә Әфендијевин јени әсәринин илк тамашасы һаггында е'лан вердикдә мүасирләримиз, хүсусилә кәнчләр билирләр ки, сәһнәдә кәтләр өз дујғу вә дүшүнчәләринин бәзи тәчәссүмүнү көрәчәк, һәјатла бир, нөв үз-үзә дајаныб хәјирлә шәриншәни мүһитдә, јени инсанлар арасында мүбаризәсинә, бу мә'нәви тоғушмаларын һәјаначлы епизодларына тамаша едәчәк, һәм дә бирчә ан бела ләгәд, е'тинасыз галмајачаглар. Она көә лагејд галмајачаглар ки, драматург һәјаты онлара биртәрәфли — јалыз, мәнфи вә јахуд јалныз мүсбәт чәһәтләри илә көстәрмир, һәртәрәфли — кәһнәлијин вә јенилијин мүбаризәсиндәки бүтүн әламәтдар хүсусијјәтләри, тәбии зиддијјәтләри, инкишаф чәтинликләри илә тәсвир едир. Ona көрә лагејд галмајачаглар ки, драматург һәјатын вә инсан характерәринин бу тәзадларыны, чох мүһум чәтимаи мәсәләләри вә әхлаг проблемләрини дөгрудан да өзүнә мәхсус сәнәкарлығла, һәгиги бәдии тә'сир гүввәсилә ифадә едир, тамашачылары һәјәчана кәтирир, дүшүндүрүр, сөзүн үдрәти илә онларын гәлбинә вә шүүрүнә јол тапыр.

М. Әзизбәјов адына Азәрбајчан Дөвләт Академик Драм Театрынын јарадычы гүввәләри драматургун јени әсәриндәки бу гиймәтли кефијјәтләри сәһнәдә усталыгла чанландырмыш, даһа да зәнкинләшдирмишләр. Гурулушчу режиссор, әмәкдар һөрмәтли хадими Тофиг Казымовун тәкәнмәз вә сәмәрәли ахтарышлары, сәһнә имканларындан мүмкүн гәдәр кечиш, дәрин вә јени тәрздә истифадә етмәк чәһдләри бу тамашада да өзүнү көстәрир. Бәлкә дә бу чәһәтдән режиссорла тамашанын бә'зи ünсүрләри бәрәдә мүбаһисәјә кириләмәк оларды. Мәсәлән, мәшһур «скелетин» сәһнәјә чох сирли шәраитдә, тәбилин тәшвишли курулусу алтында кәлибкетмәси тамашанын үмуми реалист үслубуна вә аһәнкинә јүгүндурму, «скелети» бүтүн персонажлар үзәриндә һаким олан гаршысыалынмаз мистик бир гүввәә чевирмирми? Әлә мүбаһисәли чәһәтләр тамашада шәксиз, вар. Т. Казымов үмумијјәтлә, башга тамашаларда да, «дәнишәтли» театр еффектләриндән истифадә етмәјә мејл көстәрир. Лакин сәһәт мәнз бу тамашадан кетдији заман биз јалныз мә'лум афоризми јадымыза салмалыјыг ки, гәлбләри мүһакимә етмирләр. Гурулушчу режиссор исә бу тамашада мүәллифлә вә бүтүн јарадычы һејјәтлә бәрабәр һәгиги әләләә гәләбә газанмышдыр. Бу тамашачыларын алгыларындакы һәмрә'лик мәрәгәт һиссі дә тәсдигидир.

Тамашада режиссор ишинин ән кәсәл хүсусијјәтләриндә бири кәнч сәһнә исте'дадларына чәсарәтлә е'тибар көстәрилмәси, онлара чәтин вә психоложи чәтдән мүраккәб ролларын тапшырылмасыдыр. Кәнчләр бу е'тибары тамамилә дөгрултмушлар. Сәһнәдә илк дәфә чыхыш едән Вәфа Фәтуллајева Фәридә сүрәтинин мә'нәви һәјәчанларыны — садәлөвһ вә һәдсиз севинчдән илк шүбһәләрдән дәһшәтли кәшфә, сарсыдычы һәгигәтәдәк чәтин руһи вәзијјәтләрини ümумијјәтлә тәбии әкс етдирир вә илк ролда, илк чыхышда бу, шүбһәсиз, бөјүк наилијјәтдир, кәнч исте'дадын чох үмидли, перспективли олдуғуну көстәрир.

Савалан ролунда кәнч актјор Фуад Поладов, Гәнимәт ролунда Сәмәндәр Рзајев, Әдаләт ролунда Камал Худавердијев олдуғча инандырычы, палаг сәһнә сүрәтләри јаратмышлар. Саваланын чошғун тәбиәтини, бөјүк вәтән һәсрәтини, мешшанлыг вә мәнсәбпәрәстлијә гаршы барышмазлығыны, Анжелаја тәдричән вурулмасыны актјор аловлу дахили гүввә илә чанландырыр. Гәнимәтдә үғурсуз мәһәббәтин доғурдуғу тәәссүф һиссини, онун тәбиәтиндәки садәлији вә самимилији чох аідын көрүрүк. Әдаләт бунларын әксинә, «дахилинә гапылмыш», бүтүн мә'нәви ејбәчәрлијинин тәмкинлә кизләдән, нәфәсини белә ријакарлыгла алан бир јыртычыдыр! Актјор өлчү һиссини зәррә гәдәр итирмәмиш, бу әһәмијјәтли тәмкинлијин үсталығына горуја билмишдир.

Анжела сүрәти тамашада хүсусилә мүрәккәбдир. Әкәр Савалан вә Гәнимәт Әдаләтин һәгиги симасыны бир нөв кор-тәбии һәссаслыға дујурларса, Анжела онун нечә јыртычы олдуғуну өз һәјат фачиәсиндән билир, о, чох чәтин вәзијјәтдәдир: рәфигәси Фәридәни севир, онун талејиндән нигарандыр, ејни заманда кәнч анләви дахили ишинә гарышмағдан, еһтијатсыз бир сөз, ја һәрәкәтлә онун бәлә дә мүмкүн ола биләчәк сәадәтини (ахы, гадир мәһәббәт чохларына дүз јола гајтарыр!) позмагдан горхур. Анжела нәләр чәкмир, нә чүр дөзүлмәз һаллара дүшүр, әзабларыны кизләдиб сүн'и әдаларла күлмәјә, чырпынмаға, өз-өзү илә дахилән чарпышмаға мәчбур олур. Актриса Шәфигә Мәммәдова бу руһи сарсынтылары мәһарәтлә әкс етдирир вә онун јаратдығы сүрәт тамашанын мүвәффәгијјәтли чәһәтләриндән биридир.

Ана ролунда актриса Офелија Мәммәдзәдәнин ојнуғу да гејд етмәк лазымдыр. О, шәһәрин мүхтәлиф анләләриндә ән јахшы, ән доғма адам олан, јүзләрлә ушағы өлүмдән хилас едиб боја-баша чатдыран, индиләрдә ән хидмәтә илә фәрәһләнән ушаг һәкимини, мәһрибан вә һәссас, фәдакар вә тәмкинли ананын сүрәтини тә'сирли бојаларла јарадыр. Ана — Офелија Мәммәдзәдә гызынын шән вә ја кәдәрли үзүнә бахаркән бир онун көзләриндә руһун ән дәрин гатларына нүфуз едән, һәр шеји көрән мә'нәви үдрәти ајдын дујуруг.

Тамашанын бәдии тәртибатыны кәнч вә исте'дадлы театр рәссамы Сән'ан Гурбанов вермишдир. Јығчам, лаконик васитәләрлә әлван вә ифадәли сәһнәләр чанландыран рәссамын ишиндә бирчә чәһәт мүәјјән наразылыг төрәдир; бүтүн пјеси мүшајиәт едән сәһнә һашијәсиндә нәдәнсә шәһәрин гарышыг, шәрти мәнзәрәси чох тутгун, мүкәддәр бојаларла верилмишдир, симасыны хејли дәјишмиш јени шәһәрин уча, ишыглы биналарына зәиф, өтәри ишарә белә јохдур...

Тамашанын мусиги әсәри бәстәкар Емин Маһмудовундур. Көзәл нәғмәләр мүәллифи биринчи дәфә дејил ки, сәһнә үчүн јахшы мусиги әсәрләри јарадыр.

Јени тамаша һаггында сөзүмүзү драматурга мүрачиәтлә битирмәк истәјирик: Сизин мүасир кәнчләр һаггында чидди мә'нәви-етик планда ардычыл оларат пјесләр јазмағынызы «өз-өзүнү тәкрар» кими баша дүшәнләр дә вар. Беләләри мүһум мөвзуја һәгиги сәнәткар бағлылығыны, мәгсәд ардычыллығыны тәкраретмә һесаб едирләр, һалбуки сизин һәр пјесиниздә инсан сүрәтләринин, характерләрин, драматик вәзијјәтләрин јенилији нәзәрә чарпыр.

Сизин јаратдығыныз чанлы инсан сүрәтләриндә мүстәгилмик әламәтләри тапанлар да вар. Беләләри нәзәрә алмырлар ки, индики шәрантдә, бизим зәманәдә хәјирлә-шәрин мүбаризәси елә кәскин вә ачыг шәкил алыб ки, мүбариз инсан һеч вахт «сән шәһрәтпәрәстсән!» әвәзинә «сән чох хәјалпәрәстсән, чох јүксәкләрә учурсан» демир, «сән позғунсан» әвәзинә «сән ешг мачәрасы севирсән» демир вә саир...

Лакин тамашачылардан вә тәнгидчиләрдән бири сизә десә ки, әсил бөјүк мүсбәт гәһрәман јаратмаг јолунда дасныз вә наһаг јерә бу јола гәтијјәтлә гәдәм гојмурсунуз, тамамилә һаглы олар. Сизин саваланларыныз, гәнимәтләриниз, бундан әввәлки әсәрләриниздәки мүсбәт гәһрәманларыныз минләрлә тамашачыја мүнүнә ола биләчәк бәдии үмумиләшдирмә сәвијјәсинә јүксәлә биләрләр. Лакин нәдәнсә сиз елә бил өз јаратдығыныз нөчүб инсан сүрәтләринин долғунлуғуна, севиләчәјинә шүбһә едирсиниз, онлары куја даһа «чанлы» етмәк үчүн ағызларына учуз, хырда, обывател сөзләри верирсиниз. Саваланын тәнгидчи вә чобан һаггында сөзләрини, Гәнимәтин хырда костјум сәһнәләрини вә саири хатырласаг кифајәтдир. Бу сәһнәләр көзәл инсан сүрәтләринин учалтмыр, әксинә, көздән сала билир. Ахы, ајдын зәкалы, габагчыл рәссам Савалан билмәјә билмәз ки, Горхмазов кими үздәниграг тәнгидчиләр нә гәдәр мискин олсалар да беләләринин һөкмләриндән асылы олмајараг, доғрудан да бурҗуа өлкәләриндәки сәнәтшуналар, бүтүн јарадычы зијалылар арасында даим синфи тәбәгәләшмә кедир, онлар објектив фикир сөјләмәкдән горхмајанда һәгиги әдәбијјат, өз синфи тәблиғат апаратларына хидмәт көстәрәндә исә бизим јахшы әсәрләримизә пис, пис әсәрләримизә јахшы демәкдән тәбии ки, чәкинмирләр.

Мүсбәт гәһрәманларымызын һәр сөзү, һәр әмәли (һеч дә схем шәклиндә јох!) бејнәлхалг мәфкурә мүбаризәсиндә бизим хәјримизә олмалыдыр.

Тамашадан тамашаја фәрәһлә мүшаһидә едирик ки, драматургумуз вә театрмыз мәнз белә бөјүк мүсбәт гәһрәман јаратмаг јолу илә ирәлиләмәкдәдир.

Чәлал МӘММӘДОВ.

ШӘКИЛДӘ (солдан): тамашанын мүәллифләри — бәстәкар Емин Маһмудов, драматург Илјас Әфәндијев, гурулушчу режиссор Тофиг Казымов вә рәссам Сән'ан Гурбанов.

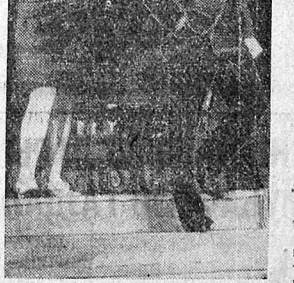

ШӘКИЛЛӘРДӘ: тамашадан сәһнәләр.

„НЕФТЧИ“ ӘРӘБ ӨЛКӘЛӘРИНДӘ